

Рагуліна Ксенія Анатоліївна

*кандидатка юридичних наук, наукова співробітниця НДІ державного
будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України*

ORCID: 0000-0003-3076-9702

ГЕНЕЗИС ТЕРМІНОПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

У публікації розглядається еволюція концепції економічної безпеки в контексті міжнародного права. Аналізуються ключові етапи формування цього термінопоняття, включаючи його трансформацію від вузького тлумачення в рамках національної безпеки до більш комплексного та всеохоплюючого підходу в умовах сучасного глобалізованого світу.

Ключові слова: економічна безпека, міжнародне право, глобалізація, національна безпека, міжнародні відносини.

Kseniia Rahulina

*PhD in Law, Research Associate at the SRI of State Building and Local Government of
the NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0003-3076-9702

THE GENESIS OF THE TERM «ECONOMIC SECURITY» IN INTERNATIONAL LAW

This study explores the evolution of the concept of economic security within the framework of international law. It analyzes the key stages in the formation of this term, including its transformation from a narrow interpretation within national security to a more comprehensive and inclusive approach in today's globalized world.

Keywords: economic security, international law, globalization, national security, international relations.

Економічна безпека є ключовим елементом національної та міжнародної безпеки, що забезпечує стійкість економічних систем до внутрішніх та зовнішніх викликів. В епоху глобалізації та зростаючої взаємозалежності держав питання забезпечення економічної безпеки набуває особливого значення та потребує

грунтового аналізу її генезису в контексті міжнародного права [5].

Історично, концепція економічної безпеки формувалася як складова частина більш широкого розуміння національної та міжнародної безпеки. У післявоєнний період, особливо з початком холодної війни у 1950-х роках, безпека переважно асоціювалася з військовою міццю. Держави прагнули максимізувати свій військовий потенціал для захисту від потенційних загроз та забезпечення власного виживання на міжнародній арені [3].

Важливим етапом у формуванні поняття економічної безпеки стало прийняття Статуту ООН у 1945 році [1]. Хоча термін «економічна безпека» не був безпосередньо використаний у документі, Статут заклав фундамент для розширеного розуміння безпеки, включаючи економічні аспекти. Стаття 1 Статуту ООН визначає мету організації як підтримання міжнародного миру та безпеки, що імпліцитно включає і економічну стабільність як важливий компонент глобальної безпеки.

1970-ті роки ознаменували поступовий перехід від суто військового розуміння безпеки до більш комплексного підходу. Декларація про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин та співробітництва між державами 1970 року підкреслила важливість економічного співробітництва для забезпечення міжнародної безпеки [2]. Цей документ став важливим кроком у визнанні економічного виміру безпеки на міжнародному рівні.

Завершення холодної війни в 1990-х роках призвело до подальшої трансформації концепції економічної безпеки [4]. Глобалізаційні процеси, посилення економічної взаємозалежності між країнами, а також поява нових загроз, таких як міжнародний тероризм, кібератаки та екологічні кризи, зумовили необхідність переосмислення поняття економічної безпеки. Воно почало охоплювати не лише захист національних економічних інтересів, але й забезпечення стабільності глобальної економічної системи в цілому.

У XXI столітті концепція економічної безпеки набула нових вимірів та форм. Сучасне трактування цього поняття включає такі ключові аспекти:

1. Багатовимірність. Економічна безпека розглядається не лише з позиції держави, але й з урахуванням безпеки окремих індивідів, спільнот та глобальної економічної системи в цілому. Це стало індикатором зміщення фокусу від державоцентричного підходу до більш інклюзивного розуміння безпеки.

2. Взаємозалежність. Даний аспект розкривається через визнання тісного взаємозв'язку між економічною безпекою різних держав та регіонів світу. Глобальні економічні кризи продемонстрували, що проблеми однієї країни можуть мати далекосяжні наслідки для всієї світової економіки.

3. Комплексність загроз. Важливим етапом розвитку поняття стало врахування широкого спектру викликів, включаючи економічні кризи, кіберзагрози, екологічні проблеми, пандемії та інші нетрадиційні загрози безпеці. Це зумовило необхідність формування більш гнучкого та адаптивного підходу до забезпечення економічної безпеки.

4. Сталий розвиток. Інтеграція концепції економічної безпеки з цілями сталого розвитку та екологічної стійкості стало індикатором розуміння міжнародною спільнотою того, що довгострокова економічна безпека нерозривно пов'язана з екологічною стабільністю та соціальним благополуччям.

5. Інституційне забезпечення. Необхідність імплементації оновлених концептуальних засад економічної безпеки зумовило розвиток міжнародних інституцій та механізмів для координації зусиль у відповідній сфері. Це включає діяльність таких організацій як ООН, Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд та інших глобальних та регіональних структур.

6. Технологічний вимір. Вплив технологій на внутрішні та зовнішні відносини, суспільне життя в цілому, в тому на забезпечення економічної безпеки розширив спектр релевантних питань, включаючи кібербезпеку, захист критичної інфраструктури та ефективне управління даними. Зростаюча цифровізація економіки створює нові виклики та можливості, вимагаючи постійного вдосконалення технологічних рішень для протидії загрозам.

7. Людиноцентричний підхід. Сучасне розуміння економічної безпеки виходить за межі державного рівня, зосереджуючись на добробуті та захисті

окремих індивідів та спільнот. Цей підхід втілюється в концепції «людської безпеки», яка ставить людину в центр політики безпеки. Він передбачає не лише захист від економічних загроз, але й створення умов для сталого розвитку, соціальної справедливості та економічних можливостей для кожного члена суспільства.

Сучасне міжнародне право відображає цю еволюцію, включаючи економічну безпеку як невід'ємну складову міжнародної безпеки [4]. Це виражається у діяльності міжнародних організацій, які прагнуть забезпечити глобальну економічну стабільність та безпеку. Наприклад, Світова організація торгівлі працює над створенням справедливої системи міжнародної торгівлі, Міжнародний валютний фонд зосереджується на забезпеченні фінансової стабільності, а ООН інтегрує економічну безпеку в свої програми сталого розвитку [1].

Важливо відзначити, що розвиток концепції економічної безпеки в міжнародному праві не був лінійним процесом. Він характеризувався періодами інтенсивного розвитку, зумовленими глобальними кризами та геополітичними змінами, а також періодами відносної стабільності. Кожна глобальна криза, будь то нафтова криза 1970-х років, азійська фінансова криза 1997 року чи глобальна фінансова криза 2008 року, призводила до переосмислення концепції економічної безпеки та вдосконалення міжнародних правових механізмів її забезпечення.

Особливу роль у розвитку концепції економічної безпеки відіграли регіональні інтеграційні процеси, зокрема формування Європейського Союзу. ЄС став прикладом того, як економічна інтеграція може сприяти зміцненню безпеки та стабільності цілого регіону. Досвід ЄС у створенні спільного економічного простору та координації економічних політик став важливим внеском у розвиток глобального розуміння економічної безпеки.

У контексті міжнародного права, еволюція поняття економічної безпеки призвела до формування нових правових інструментів та механізмів [5]. Це включає розробку міжнародних договорів з економічних питань, створення механізмів вирішення міжнародних економічних спорів, розвиток норм щодо

захисту інвестицій та інтелектуальної власності. Важливим аспектом стало також визнання економічних санкцій як інструменту міжнародної політики, що підкреслює тісний зв'язок між економічною та політичною безпекою.

Генезис термінопоняття «економічна безпека» в міжнародному праві відображає загальну еволюцію розуміння безпеки у глобалізованому світі [4]. Від вузького фокусу на національній військовій безпеці концепція розширилася до комплексного, багатовимірного поняття, яке враховує взаємозалежність економік, нові глобальні виклики та необхідність сталого розвитку.

Ця еволюція продовжується, відповідаючи на нові виклики та загрози глобальній економічній системі. Сучасні тенденції, такі як цифровізація економіки, зміна клімату, зростання нерівності між країнами та всередині них, ставлять нові завдання перед міжнародним правом у сфері забезпечення економічної безпеки.

Подальший розвиток концепції економічної безпеки в міжнародному праві, ймовірно, буде зосереджений на вирішенні таких питань, як: 1) розробка ефективних механізмів управління глобальними економічними ризиками; 2) забезпечення справедливого розподілу вигод від глобалізації; 3) вирішення проблем економічної нерівності та бідності як факторів нестабільності; 4) інтеграція економічної безпеки з екологічною стійкістю та соціальним розвитком; 5) адаптація міжнародного економічного права до викликів цифрової економіки.

Таким чином, генезис поняття економічної безпеки в міжнародному праві відображає складний та динамічний процес адаптації правових норм та інститутів до мінливих реалій глобальної економіки. Розуміння цієї еволюції є критично важливим для формування ефективних стратегій забезпечення економічної безпеки на національному та міжнародному рівнях в умовах сучасних глобальних викликів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статут ООН. 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

2. Декларація про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 року. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170>

3. Muhammad A., Riyanto S. International security studies: origins, development and contending approaches. *Brazilian Journal of Strategy & International Relations*. Volume 10 (10). 2021. P. 230–249.

4. Heurlin, Kristensen. International security. *Encyclopedia of Life Support Systems*. Volume II. URL: <https://www.eolss.net/sample-chapters/c14/E1-35-04-02.pdf>

5. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Київ: Національний інститут проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, 2008. 48 с.

REFERENCES

4. United Nations Charter. 1945. Online page. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

5. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations. 1971. Online page. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170>

6. Muhammad A., Riyanto S. International security studies: origins, development and contending approaches. *Brazilian Journal of Strategy & International Relations*. Volume 10 (10). 2021. P. 230–249.

7. Heurlin, Kristensen. International security. *Encyclopedia of Life Support Systems*. Volume II. URL: <https://www.eolss.net/sample-chapters/c14/E1-35-04-02.pdf>

8. Vlasjuk O.S. Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku [Theory and practice of economic security in the system of economic science]. Kyiv: Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky pry Radi natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, 2008. 48 p.